

Migrační pakt: nová implementace, staré obavy

5.4.2025 - | Charita ČR

Migrace vždy byla nedílnou součástí lidské historie, a i nadále je potřeba ji vnímat jako přirozenou součást naší existence. Zvýšený důraz na „nelegální“ migrace posiluje negativní obraz migrantů v očích veřejnosti a vede až k dehumanizaci a kriminalizaci všech migrantů, i když se jedná o žadatele o azyl nebo o migranty, kteří hledají lepší životní podmínky, než se jim dostává v jejich zemi původu. Trend sekuritizace migrace můžeme pozorovat i v jiných evropských státech. V českém prostředí to ilustruje už samotný název národního implementačního plánu, zveřejněný ministerstvem vnitra, který zní „Akční plán realizace dílčích opatření vedoucích k zamezení zneužívání azylu v nelegální migraci“. Přitom je potřeba si připomenout, že právo překročit hranici se záměrem požádat daný stát o azyl má kdokoli. Rozhodnutí, zda žádosti vyhovět, je pak na daném státu.

Typickým příkladem výše zmíněného trendu je předvolební gesto premiéra Petra Fialy a ministra Víta Rakušana, kteří záměr představili mj. jako „zefektivnění procesu vyhoštění“. Samotný proces návratů či vyhoštění je složitý, ale největší překážkou – ostatně jako i v ostatních státech EU – je nesoučinnost země původu daného člověka. Statistiky hovoří jasně: Podle dat Frontexu vydaly v roce 2022 členské státy Evropské unie přibližně 515 000 „rozhodnutí o vyhoštění“, ale pouze 86 000 osob bylo skutečně navraceno.

Česká republika bude muset najít rovnováhu mezi plněním svých závazků vůči EU a zajištěním ochrany práv migrantů, a to zejména u zranitelných skupin, jako jsou například nezletilí bez doprovodu. Zároveň je třeba podpořit jejich integraci do společnosti, čímž se zajistí dlouhodobý a spravedlivější proces migrace a azylového řízení.

V předchozím článku jsme se zaměřili na základní principy Evropského paktu o migraci a azylu, který byl přijat Evropskou komisí a jehož cílem bylo dosažení efektivnějšího řízení migrace a azylových procesů v Evropské unii. Tento pakt se skládá z deseti hlavních „stavebních bloků“, které mají vést k lepší organizaci a solidaritě mezi členskými státy, zajištění práv migrantů a posílení spravedlivého azylového řízení. V následujícím textu se podrobněji podíváme na záměry jednotlivých bloků, jejichž dopady v Charitě Česká republika bedlivě sledujeme, podobně jako další lidskoprávní organizace a nevládních organizace, které pracují s migranty.

Podporuje členské státy při určení odpovědnosti a sledování sekundárních pohybů. Nový EURODAC bude uchovávat a zpracovávat data o žadatelích o azyl. Včasné zavedení reformovaného systému je klíčové pro implementaci dalších částí Paktu.

Lidskoprávní hledisko: Je znepokojující, že migrace i do budoucna bude více spojována s mezinárodní kriminální databází (kriminalizace migrace). Panuje zde také obava z narušení práva na soukromí a zneužití osobních údajů.

Řídí příjezdy neregulérních migrantů a zavádí efektivní azylové a návratové postupy. Zahrnuje registraci, screening identity, rizika, zranitelnosti a zdraví. Po prověření bude následovat povinný hraniční proces pro osoby, které nepožadují mezinárodní ochranu.

Lidskoprávní hledisko: Existuje opodstatněná obava, že některé státy budou i nadále přetíženy a

nebudou mít dostatečné kapacity, což může vést k porušování práv migrantů a zhoršení podmínek pro jejich integraci. Zrychlení procesu může mít negativní vliv na kvalitu azylových řízení a přístup k právní pomoci. Rovněž hrozí nelegální návrat bez náležitého zajištění práv.

Pakt klade důraz na ochranu zranitelných osob, včetně dětí, žen a osob se specifickými potřebami. Blok by měl stanovit základní životní podmínky pro přijímací a detenční zařízení. Současně zakazuje do detenčních zařízení umisťovat děti a zranitelné osoby.

Lidskoprávní hledisko: Dodnes bylo komplikované jakkoli sladit podmínky v detencích, obava je, že si toto budou státy vykládat individuálně. Zároveň může nedostatek mechanismů ochrany pro zranitelné osoby vést k opomenutí jejich specifických potřeb a celkovému snížení lidskoprávních standardů v zařízeních.

Blok má zajistit vyšší rychlost a efektivitu procedur žádosti o azyl.

Lidskoprávní hledisko: Některé organizace varují, že tlak na zrychlení procesů může vést k umisťování zranitelných osob do detenčních zařízení, zvláště když stát vyhodnotí, že je přetížen a bude moci v „režimu pohotovosti“ uplatnit nižší standardy.

Návrat osoby, která nemá právo zůstat v EU, je klíčový pro udržitelnost migrační politiky. Koordinátor návratu zajišťuje efektivní plánování letů, identifikace a spolupráci na návratu osob.

Lidskoprávní hledisko: Rychlý návrat může ohrozit bezpečnost a práva migrantů, zejména pokud je návrat uskutečněn do zemí, kde mohou čelit perzekuci nebo neadekvátní péči. Více států také přistupuje k externalizaci samotných návratů, tedy že migranti nebudou navraceni do zemí původu, pokud ta nespolupracuje, ale do nasmmlouvané třetí země, což je velmi alarmující a bude zde těžší udržet základní lidskoprávní standard.

Zavádí stabilní a efektivní pravidla pro sdílení odpovědnosti mezi členskými státy a snižuje pobídky pro sekundární pohyby, včetně nových pravidel pro přihlášení v prvním státě vstupu.

Lidskoprávní hledisko: Migranti či žadatelé o azyl často míří za rodinou, která nemusí být ve státě prvního vstupu na území EU. Potenciální nespravedlivé rozdělení odpovědnosti může vést k neadekvátnímu zajištění práv a podpory pro žadatele o azyl v některých členských státech.

Pakt posiluje solidaritu mezi členskými státy EU při zajišťování pomoci těm, které čelí vyššímu počtu migrantů, prostřednictvím soudržnosti a sdílení odpovědnosti.

Lidskoprávní hledisko: Některé členské státy nemusí být podpořeny dostatečně, a jejich omezené kapacity mohou znamenat, že migranti nebudou adekvátně chráněni. Zároveň se některé státy z této povinnosti mohou „vykoupit“ poskytnutím poplatku za každého člověka, kterého stát odmítne, jak to hodlá dělat Česká republika.

Pomáhá zvýšit odolnost vůči vývoji migračních situací a minimalizovat krizová rizika.

Lidskoprávní hledisko: Nedostatečné plánování a reakce na krizové situace mohou vést k porušování práv migrantů, jako je nedostatečná ochrana a péče během krizí. Obavou také zůstává, že státy budou moci období krizového řízení prodloužit na delší dobu, než je nutné.

Posílení monitorování základních práv a ochrany důstojnosti, s cílem zajistit efektivní procesy a právo na azyl pro zranitelné skupiny, jako jsou děti.

Lidskoprávní hledisko: Státy budou muset zajistit transparentní a nezávislé monitorování všech azylových procedur. Přetrvávají obavy, zda budou instituce, které státy zvolí, opravdu nezávislé, jaké budou mít v praxi kapacity a kompetence.

Zvýšení úsilí o integraci migrantů. Úsilí členských států o integraci a začlenění zůstává klíčové pro úspěšnou migrační politiku.

Lidskoprávní hledisko: Nedostatečná podpora integrace a diskriminační politiky, které jsou v Evropě na vzestupu, mohou ohrozit rovnost a práva migrantů v hostitelských zemích. ČR již několik let nepřispívá do programu přesídlení.

V Charitě Česká republika se v rámci naší advokační práce chceme do budoucna zaměřit zejména na tyto oblasti:

Další vývoj bude záviset na tom, jak jednotlivé členské státy, včetně České republiky, implementují tyto závazky do praxe, a jak se konkrétní záruky ochrany lidských práv stanou součástí národních plánů. Očekává se, že první kroky budou podniknuty již v roce 2026, kdy by měl být pakt plně implementován.

Pakt o migraci a azylu – základní informace

<https://www.charita.cz/jak-pomahame/integrace-cizincu/migracni-pakt-nova-implementace-stare-obavy>